

» Dei¹. » Hæc autem severitas ejus damnabilibus mala est, quia malum illis damnationis importat. Nam quia justa est, alio modo reperitur bona: omne enim justum bonum. Quam vero eleganter sibi videtur iste verba discutere atque discernere, nesciens quid loquatur? Quandoquidem hoc ipsum quod ita posuit hoc testimonium, ut non diceretur, faciens bona et mala; aut, creans bona et mala; aut, creans bona et faciens mala; sed, « Faciens » bona et creans mala: » vult vertere in crimen; et conatur ostendere, quod fit, forinsecus fieri; quod autem creatur, apud ipsum esse creatorem, atque inde procedere: ut videlicet Deus Prophetarum tanquam extranei a se boni factor aliquando fuisse videatur; creator autem mali tanquam natura malus de se ipso proferens quod creavit. Quæ verba si ex consuetudine consideremus locutionis humanæ, et fieri et creari, non solum filii quos de semetipso quisque generat, verumetiam magistratus dicuntur atque urbes, et quæcumque alia quæ non exeunt de gignente, sed forinsecus fiunt. Si autem quomodo Scripturæ sanctæ, quibus iste insidiatur, loqui soleant, perscrutemur, aut hoc est facere quod creare, a quo tamen distinguitur gignere; et variandi verbi causa, non ad aliquam rerum differentiam dici potuit, « Faciens bona et creans » mala; » cum dici etiam posset, creans bona et faciens mala: aut si ullam voluisset propheticus Spiritus hic esse distantiam, multo accommodatius sic acciperentur hæc verba, ut intelligeremus id fieri, quod si non fieret, omnino non esset; creari autem, ex eo quod erat condi aliquid vel constitui, sicut diximus creari magistratus atque urbes: nam et illi ex iis qui jam homines erant constituuntur in honoribus, cum magistratus creantur; et ligna et lapides quibus construuntur urbes, utique jam

¹ Rom. xi, 22.

erant, sed nondum in illam rerum faciem, quam videmus in urbibus, quodam ordine et compositione venerant; quod cum fit, creari urbes dicuntur. Quod enim Græci appellant *κτίσις* hoc nostri aliquando creare, aliquando constituere, aliquando condere interpretantur, quod sæpissime idem significat in illis litteris quod est facere. « Nam et fecit Deus hominem ad imaginem Dei, et » Deus creavit hominem inexterminabilem¹, » legimus: et si aliquando cum aliqua differentia dicitur, hoc rectius potest interesse quod dixi, ut facere sit quod omnino non erat; creare autem, ex eo quod jam erat ordinando aliquid constituere. Ideoque hoc loco dictus est Deus creans mala, quoniam peccantibus ea convertit in malum dispositione severitatis suæ, quæ bonitatis ejus largitate bona facta sunt. Unde dicit apostolus Paulus: « Christi bonus odor » sumus in omni loco, et in iis qui salvi fiunt, et in iis qui » pereunt: quibusdam quidem odor vitæ in vitam, quibusdam vero odor mortis in mortem². » Sed cum continuo sequatur, et dicat: « Et ad hæc quis idoneus? » nonne importuni quodam modo sumus ingerere ista carnalibus non studiosis, sed contentiosis, nullo modo idoneis ea capere, quæ utinam saltem desinerent capere?

XLIX. Quantus quippe conflictus adversus Arianos fuerat excitatus, ne unigenitum Filium dicerent esse creaturam, idem putantes creatum esse quod genitum, iste fortassis ignorat. Sed ut ejus regula fallax atque distorta, ex eodem Prophetico et Evangelico testimonio, quod ipse posuit, percussa frangatur; sic Deus loquitur per Prophetam: « Ego creans lucem et faciens tenebras, faciens pacem et creans mala³, » quod ipse nec totum, nec sicut illic legitur, posuit. Atque illud quidem facile dissimulandum est, quod pro pace posuit bona; quoniam pax

¹ Sap. ii, 23. — ² 2 Cor. ii, 15. — ³ Isai. xlv, 7.

bona est. Sed illud prætereundum non est, quia hujus sententiæ partem superiorem dolo potuit præterire, ne diceret, « Creans lucem : » quia cum sit etiam confitente ipso utique bona, ab eo creatam noluit confiteri, quem non vult creare nisi mala. Magis ergo indifferenter id positum debemus accipere, creare et facere : distinctionis tamen, quam sibi iste fecit, regula fracta est ; quoniam Deus Prophetarum, quem de verbo quod non intelligit culpat, ibi legitur creator honorum, quod negat. Itemque ex Evangelio. Nempe nobis tanquam plurimum suis partibus faveret, opposuit quod Dominus ait : « Arbor bona » bonos fructus facit, et arbor mala malos fructus facit¹. » Cur ergo non secundum istum, creat, dixit, « Non facit ; » si vera est ejus differentia, qua facientem a creante distinguit dicens, quod fit, alienum esse a faciente, quoniam de foris accedit ; quod autem nascitur, proprium ejus esse qui generat ? Hinc enim existimat Deum generatorem malorum, quia dictum est, « Creans mala ; » putans quod et Ariani putaverunt, in Scripturis illis nihil interesse, utrum generari dicatur aliquid, an creari : sed certe in eo quod Dominus arborem bonam fructus bonos, malam malos non dixit creare, sed facere, videat iste suam regulam fractam, et comprimat linguam. Quid enim stultius, quam dicere : Deum Prophetarum esse arborem malam, et id velle intelligi in eo quod Dominus ait : « Arbor mala fructus malos » facit² : » et rursus dicere : « Non facit mala, sed creat ; quia si faceret, aliena ab illo essent, eique forinsecus accederent ; cum vero creat, ipse illa de se ipso tanquam radicatus generat ? » Non ergo de isto Deo Dominus ait : « Arbor mala malos fructus facit : » quoniam creat mala iste, non facit. Ecce qui audet accusare Prophetas, qui ex Evangelio a se productis testibus refragatur.

¹ Matth. vii, 17. — ² Ibid.

L. Item verba quædam ex libro Deuteronomio, velut impura exhorrescens, impurus exagitat : quasi Deus verecundari debuerit, pudenda impiis irrogare vel prænuntiare tormenta, nec eo comminari modo, ut diceret : « Quæ » mollis in vobis et tenera nimis fuerit, cujus experimentum non accepit per ejus ambulare super terram præ » teneritudine et mollitie, et zelabit oculo suo virum » suum, et filium suum, et filiam suam, et secundas suas, » et quod exierit per femora ejus comedet¹. » Imovero quanto est horribilius, tanto est terribilius. Neque enim a Propheta monendo dictum est, sed minando : non ut hæc homines facerent ; sed ne illa facerent quæ sensus perversus exercet, et ad hæc pervenirent quæ sensus humanus exhorret. Quis autem digne eloqui possit, quam sit mentis execrabilior fœditas, pœnas exhorre meritorum, et merita non cavere pœnarum ? Dicat plane Spiritus sanctus intaminatus et intaminabilis, quod audire anima recusat immunda, et esse non recusat immunda. Immunditiam quippe aversatur carnis offensis sensibus carnis, et immunditiam diligit suam extinctis sensibus cordis. Dicat hæc Spiritus Dei, et per horrorem talia mala patiendi, incutiat timorem male faciendi.

LI. Idem namque Spiritus etiam per Apostolum loquens : sensus impios non est verecundatus offendere, dum pios vellet instruere : ubi commemorata impietate quorundam, qua coluerunt et servierunt creaturæ potius quam Creatori, subjunxit, atque ait : « Propter hoc tradidit » illos Deus in passiones ignominie. Nam fœminæ eorum » immutaverunt naturalem usum in eum usum qui est » contra naturam : similiter autem et masculi, relinquentes » naturalem usum fœminæ, exarserunt in appetitum » suum in invicem, masculi in masculos deformitatem

¹ Deut. xxviii, 56.

» operantes, et mercedem mutuam quam oportuit erroris
 » sui in semetipsis recipientes¹. » Si quisquam inimicus
 Apostoli vellet ex his verbis talia dicere, qualia dicit ex
 librorum Veterum quibusdam locis iste blasphemus,
 nonne haberet amplam materiam in qua loquaciter insa-
 niret; et quanto sibi viderentur disertiora dicta, tanto de-
 testabiliora maledicta jactaret; maxime quia dictum est:
 « Mercedem mutuam quam oportuit erroris sui in semet-
 » ipsis recipientes? » Oportuisse quippe non est veritus
 dicere Apostolus, ut qui creaturæ potius quam Creatori
 servierunt, erroris sui mercedem, non inviti hæc turpia
 patiundo, sed libenter faciendo, reciperent: iudicio scili-
 cet, non alicujus hominis immundissimi, quem talia de-
 lectarent, sed justissimi Dei, qui tradidit eos in passiones
 ignominie; ut crimina criminibus vindicentur, et supplicia
 peccantium non sint tormenta, sed incrementa vitiorum.
 Sapiens autem cum hæc audit, ipsam magis in hac vita iram
 Dei timet, qua homo non patitur quod acriter dolet, sed
 facit quod turpiter libet; et ejus cui talia iudicia displi-
 cent, verba insana contemnit, quia in ipso poenam Pha-
 raonis, hoc est, indurati cordis agnoscit. Si enim quosdam
 qui non probaverunt Deum habere in notitia, tradidit
 Deus in reprobam mentem, ut faciant quæ non conve-
 niunt; quid mirum, si et istum qui divina blasphematur elo-
 quia, tradidit Deus in reprobam mentem, ut dicat quæ
 non conveniunt? Sic enim « Oportet hæreses esse, ut pro-
 » bati, inquit Apostolus, manifesti fiant in vobis². » Sic
 vasa iræ locis congruis et temporibus ordinantur, ut etiam
 de ipsis notas faciat Deus divitias gloriæ suæ in vasa mise-
 ricordie³, quæ de massa ejusdem damnationis fiunt in
 honorem, gratia illius, non meritis suis. Ille quippe donat
 prodesse nobis, non solum quod docet veritas, verumetiam

¹ Rom. I, 26. — ² I Cor. XI, 19. — ³ Rom. IX, 22.

quod obstrepit vanitas; ut cum respondetur inquietissimæ
 vanitati, auscultetur sincerissimæ veritati.

LII. De turpi maledicto arguit vanitas: sed turpe non
 esse, quibusdam rebus turpibus nominatis cavendam osten-
 dere turpitudinem, misericors indicat veritas, et vecors
 vincitur vanitas. Nam de turpi maledicto potest a verbosis
 impiis reprehendi et apostolus Paulus, ubi ait: « Utinam
 » et abscondantur qui vos conturbant¹: » quod etsi bene
 intelligentibus benedictio magis apparet, ut fiant spadones
 propter regnum cœlorum; potest tamen garrula cæcitas
 etiam in Apostolo hoc reprehendere, contendens quod non
 debuerit rem honestam turpi verbo enuntiare. Possunt et
 ipsum Dominum, qui ejusdem continentie donum com-
 mendans ait: « Sunt qui se ipsos castraverunt propter
 » regnum cœlorum². » Legunt quippe isti litteriones: sic
 enim potius quam litterati appellandi sunt qui legendo
 litteratos, nihil sapere didicerunt: legunt ergo apud Cice-
 ronem tale aliquid, unde sibi videantur docte Christi
 verba culpate, periti potius quam periti. Ille namque
 cum doceret, in translatione verborum obscenitatem esse
 vitandam: Nolo, inquit, dici, morte Africani castratam
 esse rempublicam³. Sed si hoc verbum ipse quod vitari
 volebat, ut vitandum ostenderet, non vitavit, et quod dici
 noluit, coactus est dicere; quanto magis res quæ verbo
 eodem recte significatur, ut ab audiente possit intelligi,
 suo verbo enuntiat? Atque ut ad illud redeamus, quod
 iste in Deuteronomio reprehendit: si Cicero vir eloquen-
 tissimus et verborum vigilantissimus appensor et mentor,
 quod dici noluit, dixit, ne diceretur: quanto melius Deus
 magis morum quam verborum pulchritudinem quærens
 atque munditiam, turpe aliquid non turpiter, sed mina-
 citer dixit, ut hoc horreretur, ne illud committeretur,

¹ Gal. V, 12. — ² Matth. XIX, 12. — ³ Cicer. de Oratore.

propter quod ad illa quæ audire horroris est, veniretur? Et tamen cum legitur, aures infidelitas claudit, avertit faciem, exasperat vultum, linguam vibrat, blasphemias jaculatur. Videte si non sunt isti ex isto genere hominum, qui loquente Christo de sacramento corporis et sanguinis sui dixerunt: «Durus est hic sermo, quis potest eum au-» dire¹? » Nisi quod excusabiliores sunt, qui verba divina quæ non intelligebant, non in maledictione, sed in benedictione horribilia non ferebant. Mirum enim non est, si maledictum quando auditur, horretur; nec exigendum est, ut verbis non horrendis dicatur, quod ad hoc dicitur, ut ab exhorrente timeatur: Dominus autem talia dicebat, quæ amari præciperet, non timeri: et tamen quæ infidelitas sufferat: «Caro mea vere cibus est, et sanguis meus vere» potus est²; » et, «Nisi manducaveritis carnem meam,» et hiberitis sanguinem meum, non habebitis vitam in» vobis³? » Si ergo Dei sapientia, verbis sacramento congruis pascens animam credentem, non curavit insipientiam nauseantem: quanto magis eadem ipsa sapientia, ubi locus et tempus timoris fuerat, non amoris, salubrem volens importare terrorem, non curavit insipientis errorem, quamvis ejus prævideret horrorem. Quis autem istorum spiritalem novit horrere animæ foeditatem, cum velut sua quadam fame atque egestate compellitur comedere, quæ de suis carnalibus cogitationibus tanquam de femoribus exeunt? Nam illius maledicti, quod iste velut turpe reprehendit, rarus effectus est; vix enim aliquando tam magnum est flagellum famis, ut ad nefanda illa compellat: ista vero fame, qua miserorum animæ inopes veritatis ea pro veritate comedunt, quæ carnalibus sensibus pariunt, usquequaque plena sunt omnia, tanto infelicius, quanto nocet amplius, et horretur minus.

¹ Joan. vi, 61. — ² Id. vi, 56. — ³ Ibid. 54.

LIII. Sed puto me uni libro illius quem misistis, nostro non uno, ne nimium prolixus sit, respondere debere: proinde hic faciamus hujus finem, ut ex his quæ discutenda restant, alius inchoetur. Nescio quo enim modo ita libri termino reficitur lectoris intentio, sicut labor viatoris, hospitio.

LIBER II.

LIBER II.

IN QUO NOVI TESTAMENTI LOCA, QUÆ LEGIS ET PROPHETARUM ADVERSARIUS
VELUT EIS CONTRARIA COLLEGIT, DISCUTIUNTUR.

I. JAM nunc ea discutienda sunt, quæ iste de Novi Testamenti libris suffragari sibi arbitratur adversus Propheticas litteras, tanquam eas Apostoli Christi sua sententia condemnaverint. Quod ergo profanas et aniles fabulas et genealogias infinitas appellasse Apostolum existimat divina eloquia Legis et Prophetarum, quia dixit: « Profanas et aniles fabulas devita¹: » Et alio loco: « Ne intendas » fabulis Judaïcis et genealogiis infinitis, quæ quæstiones » præstant magis, quam ædificationem²: » quis ita nisi hæreticus multum cæcus erraret? cur enim hoc Apostolus ipse non fecit, si has esse aniles fabulas judicavit? Cur dicit ad Galatas: « Dicite mihi sub lege volentes esse, legem » non legistis? Scriptum est enim, quod Abraham duos » filios habuit, unum de ancilla, et unum de libera: quæ » sunt in allegoria; hæc enim sunt duo Testamenta³. » Et ad Corinthios: « Nolo enim vos ignorare, fratres, qui pa-

¹ 1 Tim. iv, 7. — ² Id. 1, 4. — ³ Gal. iv, 21. et Gen. xvi, 15, et xxi, 2.

tres nostri omnes sub nube fuerunt, et omnes per mare » transierunt, et omnes per Moysen baptizati sunt in nube » et in mari, et omnes eundem cibum spiritalem mandu- » caverunt, et omnes eundem potum spiritalem biberunt: » bibebant enim de spiritali sequente petra; petra autem » erat Christus¹. »

II. Nescit autem habere præter Scripturas legitimas et Propheticas Judæos quasdam traditiones suas, quas non scriptas habent, sed memoriter tenent, et alter in alterum loquendo transfundit, quas Deuteriosin vocant: ubi etiam dicere audent et credere, Deum primo homini duas creasse mulieres; ex quibus texunt genealogias, vere, sicut ait Apostolus, infinitas, parientes infructuosissimas quæstiones. Sed si huic talia nunquam evenit audire, numquid et contra Evangelium sic obsurdescere debuit, ut non adverteret verba Domini Christi, quibus arguit Judæos, quod de parentibus non honorandis impietatem docerent filios suos¹? Ibi quippe et Dei præceptum quod in Lege conscriptum est, attestando commemoravit. Nec ob aliud eos arguit, nisi quod rejicerent mandatum Dei, ut statuerent traditiones suas. Cum enim interrogassent Pharisei et Scribæ: « Quare Discipuli tui non ambulant juxta tradi- » tionem seniorum, sed communibus manibus manducant » panem: » ille respondens dixit eis: « Bene Prophetavit » Isaias de vobis hypocritis, sicut scriptum, est; Populus » hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a » me³. In vanum autem me colunt docentes doctrinas et » præcepta hominum. Relinquentes enim mandatum Dei, » tenetis traditionem hominum, baptismata urceorum et » calicem, et alia similia his facitis multa. » Et dicebat illis; « Bene irritum facitis præceptum Dei, ut traditionem » vestram servetis. Moyses enim dixit: Honora patrem

¹ 1 Cor. x, 1. — ² Marc. vii, et Matth. xv. — ³ Isai. xxix, 13.

» tuum et matrem tuam¹. Et, Qui maledixerit patri aut
 » matri, morte moriatur². Vos autem dicitis : Si dixerit
 » homo patri aut matri, Corban, quod est donum quod-
 » cumque ex me tibi profuerit : et ultra non dimittitis eum
 » quidquam facere patri suo aut matri, rescindentes ver-
 » bum Dei per traditionem vestram, quam tradidistis, et
 » similia hujusmodi multa facitis³. » Ubi evidenter Chris-
 tus ostendit et illam Dei esse Legem quam profanus iste
 blasphematur, et Judæos habere suas traditiones a libris
 Propheticis et Legitimis alienas, quas appellasse Aposto-
 lum profanas fabulas, et aniles, et genealogias intermina-
 tas, non hæreticus, sed catholicus lector intelligit. Porro
 si velim testimonia cuncta colligere, quibus ostendam
 quemadmodum et ipse Dominus et Apostoli ejus Lege usi
 fuerint et Prophetis, quas iste aniles fabulas putat, quando
 sufficio? aut cui non sufficiant ista quæ diximus?

III. Nec iste adversus lucem vocemque Dominicam vel
 Apostolicam tam cæcus et surdus est, ut ignoret quemad-
 modum a Christo et Apostolis in libris ad Novum Testa-
 mentum pertinentibus confirmetur Legis ac Prophetarum
 et commendetur auctoritas. Proinde excogitasse se existi-
 mat, quo pacto subterfugiat moles testimoniorum in
 Evangelicis et Apostolicis litteris de libris veteribus po-
 sitorum, quibus ejus, velit nolit, cervicata lingua conteri-
 tur. Ait quippe Apostolum pro qualitatibus ingeniorum in
 quinque personis locutum : « Insinuans enim rudi adhuc
 populo, inquit, quæ Dei sunt, non debuit a perfectiori-
 bus incipere, et consuetudinem ab eis vestustatis excludens
 a difficilioribus inclinare, ne novos adhuc ad fidem perfecta
 doctrina turbaret. » Deinde volens quasi probare quod
 dixit, eundem Apostolum dicentem commemorat : « Cum
 » liber sim ex omnibus, omnibus me subjeci, ut plures

¹ Exod. xx, 12. — ² Levit. xxix, 9. — ³ Marc. vii, 5 et seqq.

» lucrifacerem : et factus sum Judæis tanquam Judæus,
 » ut Judæos lucrifaciam ; et iis qui sub Lege sunt, tanquam
 » qui sub Lege essem, cum ipse non sim sub Lege, ut eos
 » qui sub Lege sunt, lucrifaciam ; et iis qui sine Lege sunt,
 » tanquam sine Lege essem, cum sine Lege Dei non sim,
 » sed sim in Lege Christi, ut lucrifaciam eos qui sine Lege
 » sunt ; factus sum infirmis infirmus, ut infirmos lucrifa-
 » ciam : omnibus omnia factus sum, ut omnes lucrifa-
 » ciam¹. » Has quatuor personas vult intelligi, in quibus
 Apostolum locutum putat, unam Judæorum, alteram eo-
 rum qui sub Lege sunt, tertiam eorum qui sine Lege sunt,
 quartam infirmorum. Quinta debetur, quoniam quinque
 promiserat : hanc ut adderet : Alio loco, inquit, superius
 jam dixit : « Sapientiam loquimur inter perfectos² : » ut
 perfectorum videatur quinta persona. Hoc totum propte-
 rea molitus est, ut si quando aliquid de Apostolica pro-
 ferretur Epistola, ubi attestantur. Evangelio Lex et Pro-
 phetæ, hoc dicat Apostolum, non sapientibus et perfectis,
 sed Judæis locutum fuisse quasi Judæum, vel eis qui sub
 Lege essent, tanquam esset et ipse sub Lege : ac per hoc
 subdole atque mendaciter simulantem se apud imperfectos
 ædificare, quod apud perfectos, non mentiendo, sed vera
 dicendo destrueret. Hanc videlicet ei erroris machinatio-
 nem, nescio quis Fabricius fabricavit, quem velut
 magistrum veritatis Romæ se invenisse gloriatur. Quis
 non hoc monstrum, non dico sensus Christianus, sed
 qualiscumque humanus exhorreat?

IV. Primo enim considerandum est, quam se fraudu-
 lentissimum et mendacissimum profiteatur, qui mentien-
 tem putat et laudat Apostolum : et quod ille dixit : non
 fallentis astu, sed compatiens affectu, quia diversis ani-
 marum morbis tam misericordi corde subvenit, quam sibi

¹ 1 Cor. ix, 19 et seqq. — ² Id. ii, 6.